

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:

Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Ivan J E L Í N E K :

ŽENA-LYRA A ORFEUS

Je po bouři a nalezeno.
A ptáci kol tvých květů
vzlétají ke královským korunám.
Teď oheň bílý hoří nazeleno,
a leže kol tvých vzdechů
z lůna ti k očím dorůstám.

Bučelo dusno prášivé,
klokot a liják touhy
vrkáním ržaly kol tvých klisen.
Nezůstal k hřebcům nepřimísen,
při říji palčivé.

Přijalas námluvy a prosby,
řikot a ržání, van,
ryk násilí.
Lichotky, laskání a hrozby
v milosti čirý stan,
vzalas mé přesily.

Vyprahlá, těsně uzavřená,
spíš panna nežli žena
po mně jsi otočila zrak.
Za ruku vzalas pak,
sevřela, struna natažená,
blesk potkala jsi tak:
napjatá lyra ostruněná.

Zpěv v rachocení blesku z nebe,
 jenž oba dva nás oslepil.
 Z Tartaru hrůz u tebe leže
 brnká jsem, břehu sladké země.
 Stíralas slepost, hluchost se mne,
 bych krupobití slova sil,
 to krupobití hromu v tebe;
 bych zlato žhavých semen lil.

Tu šířilas ses, země cest
 a klenula ses nebem letů.
 Na lásku vrhla sítě hvězd,
 milenko samodruhá, reků.

A dýchám z tvého objetí.
 V náruči ve výsost tě nese,
 do vidin blaha doletí.
 S tebou se, v tobě, tebou třese.

& & &

PYTHIA

V nejzazší krajinu ani dechu,
 flétnu pro ni poslat ?
 S brnkáním, s vínkem, bez pospěchu
 nesen, neseno do vrat.

S břitkým břitem slz šedých
 břidličného peří holubic
 k trojnožce jde, prsteníc
 vlas pro boha si. V prs mědný,

v stupně se proměňuje,
 v schod nohám zlatým.
 Nežná, a rozněžňuje,
 hle blesk se opřel o klín.

Čista a pomazána sténá
láskou než rty jí pohne.
S břitkým břitem odevzdání žena
mluví, slova rodíc. Podnes.

V nejzazší krajinu ani sluchu,
co zrozeno, kdo zrozen byl ?
Bůh strunných vzruchů
mluvě, milostiv byl.

& & &

MOJŽÍŠ

Nachystáš mléka, té vláhy
do misek prsů.
Sem plazí se z trsů
trav vypít je hadi.

Kdo pustil košík řekou ?
Hladem je, přikryt jen pláčem.
Z dlaní plul k dlaním neoznačen.
Had zbronzověl a slzy tekou.

Nač předlas tělo, roušek stero ?
Kužel, prs plné jsou dosud.
Nevědouc sama značí osud.
Sedmero ran, jen jedno Desatero.

& & &

Dr Felix M I K U L A :

MOC IDEJÍ

Adolf Berle, osobnost z amerického veřejného
života, zabýval se v nedávné době těžkou kri-

sí, která ohrožuje štěstí a bytí přítomné generace na naší planetě. Vyslovil při tom dvě věty: Odporujme moci silou idejí; v celých dějinách bodák ještě nikdy neporazil ideu.

Vždy jsem věřil v moc idejí. Proto jsem pocítil radost, že opět někdo, proti duchu a cítění přítomné doby, vyznal víru v převahu ducha nad hmotou. Řekl jsem si: Vyznám i já veřejně, že jsem nikdy nepřestal věřit v moc idejí. Snad to také alespoň někomu poslouží. Snad dokonce podám pomocnou ruku bratřím, kteří dlouho věřili stejně, ale věřit přestávají. Jistě se mi to podaří, jestli je přesvědčím: Ideje v první řadě rozhodují o životě jak lidských jedinců, tak i větších celků. Platí to vždy, i v našem zmaterialisovaném století, třebas ideje neposkytují přímo nic žaludku nebo vůbec hmotné části organismu. Ideje mají v sobě takovou sílu, že v zápase s hmotou zůstanou nejen neporaženy, nýbrž samy kteroukoliv hmotnou sílu porazí.

x

Idea je známý obraz, který máme o nějaké věci ve své mysli. Má bytí čistě duchové. Není to fantasma, které ideu doprovází. Fantasma nám představuje na př. smrt jako nevíтанou osobu se spoustou vlastností. Pro rozum, který tvoří ideje, nemá smrt vůbec žádné bytí. Smrt je spíše konec nebo opak bytí: "nic", které bytí vystřídal. - Kdo má o věci správnou ideu, poznal o ní pravdu. - Užívá se také jiných jmen. Říkáme: Mám o věci pojem, představu, myšlenku; pochopil jsem smysl, význam věci.

x

Idea, poznání věci, zasahuje významně lidský subjekt už jako takové, i když poznání nevyužijeme k praktickým účelům. Rozum, nejvznesenější mohutnost člověka, je totiž stvořen tak pro pravdu jako na př. oko pro světlo. Proto se také rozum bez pravdy cítí podobně zle jako oko bez světla.

Nedivme se proto, že normální lidé snášejí nepravdu snad ze všeho nejhůře. Je proti jejich přirozenosti. Když musíme někoho poslouchat, jak lže anebo mluví nesmysly, něco nás přímo nutí, abychom se ozvali, i kdyby nás nepravda nebo nesmysly neohrožovaly. Jestli se člověk, mluvící nesmysly, oboří na nás nechvalně proslulým „Nic ti do toho není“, přičinil k předešlým nesmyslům ještě další. Můžeme mu odpovědět: Je mi něco do toho, jestli někdo otravuje vzduch jedem, protože to ničí můj organismus. Podobně nemáš právo otravovat vzduch kolem mne nepravdou, protože to působí bolest mému rozumu.

Rozum lidský dobře nesnáší dokonce ani nedostatek idejí t.j. neznalost nějaké věci. Cítí se jako oko ve tmě. Jestli vás vaše dítě ve „věku otázek“ vytrvale obtěžuje, buďte tomu rádi, protože vaše dítě je normální. - Normální je i každý člověk dospělý, kterého každé „neznámo“ znepokojuje a pohání k bádání. Jednoho badatele se zeptali, proč se chce za každou cenu podívat na Mt. Everest. Odpověděl: „Protože tam je.“ - Udal důvod dostačující. Poznání skutečnosti o věci neznámé je pro normální rozum již dostatečnou odměnou, i kdyby si jinak za ně „nic nekoupil“.

x

I skrovná zkušenost však nám k tomu dodá: Téměř každá idea hýbe i světem kolem nás.

Nezůstane v lidských hlavách, nýbrž ovlivňuje vnější dění. Je-li správná, nese ovoce dobré, je-li nesprávná, může natropit hodně škod. Idea není plod, který nemá se světem vnějším co dělat, který se zrodí celý podle libovůle v naší mysli a který lze podle libovůle v mysli pohrbit. Má objektivní platnost. Její bytí má základ nezávisle na našem myšlení. Naše myšlení dává ideám pouze definitivní formy. Ať proto nikdo nečeká, že uvidí ideje běhat po ulici. Na ulici nikdy nepotkáme na př. ani „člověka“. Vždy potkáme Josefa, Františka, Annu, Marii. Zkusme však některému z nich říci, že není „člověk“. Uvidíme, jakým se stane neohroženým zastáncem veličiny, která sice nikde neexistuje samostatně, která však je nesmírně skutečná, takže ji normální rozum má objevit ve všech rozumných bytostech na zemi.

Jak se dá očekávat, pustí-li se lidé do řeči nebo do díla bez idejí, mluví a tropí nesmysly. Poznáte snadno řečníky, kteří vystoupili na podium s představami vědomě nejasnými anebo nesprávnými. Obyčejně nápadně křičí, i když říkají „včera přšelo“. Křičí, aby nepřipustili k slovu rozum posluchačů, aby co nejvíce zaujali jejich vnější smysly.

Lidé, kteří mají o věci pojem správný, bývají bohatí na užitečnou činnost. Má-li někdo dobrou představu o svých hodinách, jistě s nimi zachází lépe než někdo, kdo jim nerozumí. Má-li někdo představu dokonalou, může se pustit i do hodiněk nových.

Lidé, kteří mají o věci představu nesprávnou, mohou naopak natropit velmi mnoho zla už tím, že nesprávnou ideu rozšíří na jiné. Představí-li někdo světu vraždu jako něco dobrého,

může mít po čase na svědomí spoustu vražd skutečných, ačkoliv se sám nikoho nedotkl fysicky.

X

Udělejme malou koncesi moderní době.

Současný člověk je podvědomě i vědomě prakticky vypočítavý. Nemůže se ani zbavit vnitřní otázky: Co mi vynese ta neb ona námaha pro skutečný život, a to co nejdříve. Co budu mít na př. z toho, když uvěřím v moc idejí, když si jich budu všímat, když idéám, jejich moci a jejich půvabu, přiznám přednostní postavení uprostřed všeho, co na světě existuje a co se ve světě děje. - Neodolatelně „praktického“ člověka ujišťujeme, že na ovoce a na odměnu své námahy nebude muset čekat příliš dlouho a nebude je muset hledat daleko. Najde je v sobě; objeví se v něm i jeho okolí.

Správné a hodnotné ideje totiž především vytvářejí ušlechtilou osobnost. Vlastní osobnost má pak být pro člověka hodnotou všech hodnot. Jakákoliv hodnota vnější je pro nás hodnotou jen potud, pokud se stane „naše“, pokud má nějaký příznivý reflex na naši osobnost. Jsou hodně pošetilí na př. všichni bohatí lidé, kteří si za své peníze nikdy „nekoupili štěstí“ a „přikoupili si“ za ně spíše životní mrzutosti. Dokonalá osobnost, ušlechtilý charakter, je hodnota, která je nejvíce „naše“. Stále nás blaží, jde stále s námi, je v nás, je s námi totožná. Tato hodnota by měla být konečným cílem všeho snažení, všeho vzdělávání ve škole života i ve škole ve smyslu běžném. Nevyjde-li ze školy lepší člověk, všechny investice byly zbytečné.

Jestli moje osobnost, moje vlastní „já“, je protivné mne samému i jiným, mnoho-li je mi platné všechno ostatní na světě.

Bez hodnotného myšlení není možná imponující osobnost. Není fráze, jestli se i o mou-
drém člověku v okamžiku jeho bezradnosti ř-
ká: „Tvářil se hloupě“ - „Dělal u toho hlou-
pou tvář“. Výraz tváře opravdu poměrně bez-
pečně prozradí, má-li člověk o něčem ideu
správnou anebo je-li představou daleko od
věci. Má-li pak někdo trvale hlavu plnou i-
deí nesprávných anebo jinak „hloupých“, mu-
sí počítat s tím, že se mu „hloupý“ výraz u-
sadí na tváři také trvale.

Zvrácenost, plýtkost a malost v myšlení těž-
ko lze vynahradit něčím jiným, na př. pra-
covitostí. Kdyby byli lidé i ochotni promí-
nout jakýkoliv výraz tváře, nikdy nebudou
mít v uctě člověka, který je sice pracovi-
tý, ale nemyslí při tom. Jestli myslet ne-
dovede, mají pro něho soustrast; jestli my-
slet nechce, mají pro něho opovržení. Roz-
hodně je pro lidi utrpením bavit se s ně-
kým, kdo má nitro prázdné, kdo nedovede ke
konversaci přispět hodnotnou myšlenkou.

Tedy lidé, kteří chtějí získat pevnou posi-
ci v lidské společnosti, kteří touží po tom,
aby „krásně vypadali“, ať si hledí co nej-
pečlivěji věcí, na které nikdo nevidí. Ať
vyhodí z hlavy všechny myšlenky plytké a o-
šklivé a nahradí je myšlenkami hodnotnými
a krásnými. Také všechna prázdná místa v hla-
vě ať se snaží vyplnit hodnotnými ideami.
Jinak budou aplikovat všechny vnější pros-
tředky na svoji tvář zbytečně. Obsah i hlu-
bka ideového světa maluje se člověku příliš
zřetelně v oku a na tváři. Podle výrazu tvá-

ře poznáme surovce, závistníka, klepnu. I dobrého člověka poznáme podle výrazu tváře. Poznává ho i dítě, ba i pes. Někdy i chvilkový stav duše, dobrý nebo špatný úmysl, prozradí se na tváři tak jasně, že to pozná i dítě, ba i zvíře.

x

Správné ideje /poznání pravdy/ zasahují lidské bytí nejen staticky. Jsou pramenem důstojného chování, radostného žití, pramenem i duší činnosti.

Dnešní doba by málem věřila, že člověk musí něco sníst anebo něčím jiným polahodit tělesnému organismu, aby pocítil blaženost. Jít se podívat na dokonalou osobnost a poslechnout si ji, to dnešnímu člověku „nestojí za to“. Větší zadostiučinění mu poskytne, podívá-li se na dokonalý stroj. Ze stroje „kouká“ jasněji a bezprostředněji něco nového pro vezdejší blaženost.

Není-li však normální člověk příliš nakažen hmotně-praktickým zaměřením dnešní doby, nalezne i dnes blaženost nejčistší a nejintenzivnější ve světě idejí, v objevování a obdivování pravdy. Můžeme si to ověřit i na dítěti. Zasypává nás otázkami. Je hodně věcí, které neví, proto se hodně ptá. Chce se snad dítě dovědět pravdu proto, aby se jí „najedlo“ anebo jí nějak jinak prakticky využilo? Jistě ne. Tolik rozumu má, že nemůže sníst hvězdy na nebi nebo ptáky ve vzduchu, ač se o obojí zajímá velmi intenzivně. Dítě se vyptává z jiné přirozené nutnosti. Nesnáší dobře nevědomost; trápí je; působí mu pocit neukojeného hladu. Dozví-li se o věci neznámé pravdu, získá-li o ní „ideu“, nastane v jeho nitru blaživé duševní vyrovnání. I dítěti dává poznání neznámého pocit uspokojení už sama o

sobě, bez zřetele na nějaké další využití. A lítě přece reaguje přirozeně.

Tudíž nedostatek idejí, poznání, normálního člověka znepokojuje, působí mu nelibost. Ještě více ho trápí ideje nesprávné. Nejvíce trápení ovšem člověku působí, má-li spoluhlížení nesprávnou ideu o něm samém. Postižený pocituje velmi živě, že idea je hodnota skutečná, ačkoliv neběhá nikde po ulici a nikdy nehodí po hlavě. A přece: Jak mrzí lidi, jak jim to nedá spát, dovědí-li se, že někdo má o nich špatnou představu. Někdy mají chuť vytrhat člověku vlasy z hlavy jen proto, že má v ní uloženu špatnou ideu o nich. I kdyby měla taková idea navždy zůstat uložena v hlavě, i to připadá postiženému někdy nesnesitelné. - Ve většině případů spatřujeme ovšem i potenciálního nepřítele vnějšího v každém, kdo má o nás špatné mínění. Jak ještě uvidíme, idea může zasáhnout i navenek. Lidé se chovají k nám podle toho, co si o nás myslí.

Je nade všechnu pochybnost: Pravda je už v tomto "hmotném" životě pokladem neobyčejně drahým, byť by se nedostala přes práh ideového světa, byť bychom si odmysleli její obsah praktický. - Spisovatel Leo Lania zpodobil nedávno v knize "Foreign Minister" našeho Jana Masaryka. Jako charakteristiku člověka mimořádně kvalitního uvádí: "Nemůže-li pro pravdu žít, musí pro ni zemřít." Tak osudovou důležitost může mít pro člověka správná idea, pravda.

x

Většina našeho života je ovšem vyplněna ne spokojným pozorováním a vychutnáváním vlastního bytí, nýbrž činností.

Každá činnost je v podstatě jakýmsi vnějším květem, rozvinutím, našich skrytých schopností a vyjádřením našich idejí.

Do uměleckého díla se můžeme pustit a novou věc vytvořit jen tehdy, jestli ji máme hotovu „ve své hlavě“ ještě dříve, než jsme se pustili do práce. Nemáme-li představu o tom, co chceme vytvořit, můžeme se i upracovat, a nedokážeme nic.

Často činí lidé nesmysly ne proto, že jsou špatní, nýbrž proto, že si předem neobjasnili smysl toho, do čeho se pouštěli. Už byli lidé, kteří se dali oběsit /od přátel ovšem/ a uříznout. Chtěli se prý dovědět, jak to vypadá, když je člověk mrtvý. Neuvažili předem, že je absolutně nemožné, aby týž člověk byl živý i mrtvý současně. Mrtví by museli být, protože právě na to se chtěli podívat. Současně by však museli být i živí, aby se mohli na svoji smrt „dívat“ a později o ní vypravovat. - Nedověděli se nic a zbytečně zmíčili provaz.

Idea, smysl, zaručuje každé práci úspěch a také jí dodává půvab. Žádný normální člověk nevydrží dlouho u práce nesmyslné, i kdyby mu jak dobře za ni platili.

x

Monumentálně se uplatňuje vnější síla idejí v dění, které se týká celé rodiny lidstva. Ideje určují osudy lidstva. Působí dějinné převraty, mění mapy a tvářnost země k lepšímu nebo k horšímu.

Spisovatel G.K. Chesterton, slavný mistr vtipného paradoxu, napsal pro lidstvo tuto radu:

Kdykoliv se všechno daří povážlivě špatně, zavolejte si na pomoc nepraktického člověka. Spisovatel chtěl říci tolik: Kdykoliv se vám přes všechno přičiňování něco nechce dařit, obraťte se na člověka, který dovede posedět v klidu, dát hlavu do dlaní a přemýšlet. Takový vám nejspíše řekne, co dělat a jak to dělat. - Jinými slovy: Na budování velkého díla a na řešení zlých krisí potřebuje lidstvo zdatné ideové pracovníky v první řadě.

Jde o nebezpečný zjev, jestli se někde vůči pracovníkům ducha očkuje nevážnost anebo opovržení. Toto nebezpečné zlo, tento odmítavý postoj vůči ideám, zrodil se z materialistické ideologie. Materialismus má nesprávný pojem práce. "Práce" je pro materialistu pouze činnost, ze které vznikají bezprostředně hmotné hodnoty; něco, co se dá buď sníst anebo jinak použít pro podpoření vegetativního života.

Kolik převratných a rozkladných prvků dřímá v jediném nesprávném pojmu ! Plyne z něho na příklad: Skutečně pracuje pouze ten, kdo pracuje lopatou nebo jiným nástrojem. Ostatní „nedělají nic“. Protože dělníci rukou pracují sami a všechny ostatní vlastně živí, musí také vládnout. Všechno se musí podříditi jejich vkusu a jejich diktátu. - Pod vládou takové ideologie se na př. o básníku Březinovi napíše: Jeho dílo nemá valnou cenu, protože mu pracující člověk nerozumí. - Slovní insultace by ovšem byla snad nejmenším zlem, které se může zroditi z pomýlené ideologie.

x

Nevím, kolik lidí si uvědomuje, jak mohutnou sílu mají v dnešní době ve filosofii tak málo významné ideje, pojmy zeměpisné. Často pů-

sobí ovšem v kombinace s představami dějepisnými. Mění mapy, vytváří nové celky, vyvolávají spory, jsou při vypovídání a vedení válek činitelem účinnějším než děla a bomby. - Vizme na příkladech.

Před třemi léty se sjely na Ceyloně všechny národy Asie. Sjela se směs plátí, nábožensství, kultur i jazyků. Všichni byli nuceni mluvit jazykem „neasijským“, anglicky. - Co svadlo tuto různorodou směs dohromady? Co jim vštěpilo tak prakticky účinně přesvědčení, že tvoří jeden celek, do kterého nepatří ani ten evropský národ, kterého jazykem se dorozumívali? - Hlavní podíl na tom jistě neměla jednotící skutečnost. Obyvatelé Malé Asie, Syrie, Palestiny jistě mají zeměpisně, psychologicky, hospodářsky a kulturně stokrát blíže k Evropě, než ke Kamčatce. - Jednotící sílu vydala ze sebe idea, pojem zeměpisný: „Asie“. Rozhodně nejde o pojem, který byl vyvozen z daností anthropologických. Jde takřka pouze o jednotný zeměpisný název, kterým je přikrytá nejednotná ethnická skutečnost. - Samotný pojem „Asie“ také není „asijský“. Asijským obyvatelům jej dodali Evropané. Uvedli jej do slovníku i na mapy. Staří Řekové nazývali „Asie“ /země, kde vychází slunce/ území na východ od Egejského moře. Měli na mysli hlavně kraje okolo Damašku. O Číně, Japonsku, Kamčatce nevěděli nic. Nemuseli tedy pocítovat potíže, proč by všechno východní „neznámo“ nevyjádřili jediným jménem. - Pro dnešní obyvatele Asie má společný název už obsah silně pozitivní. Odlišuje je od lidí ostatních. Vychází z něho i jednotící síla, částečně blahodárná, částečně i nebezpečná, na př. pro ty, kteří pojem „Asie“ dali do oběhu.

V posledních dobách se objevil v Asii nový samostatný stát, takřka hned velmoc, Indie. -

Kdyby se obyvatelé Indie opírali o anthropologickou skutečnost, nikdy by asi nepřišli na myšlenku, že tvoří jednotný celek, z kterého může vzejít prosperující stát. V Indii se mluví čtrnácti dialekty hlavními a podnářečí je bez počtu. Jednotícím jazykem je angličtina. Anglicky se před širší veřejností také brojí proti - angličtině. V Indii je také nemalá různost náboženství a až životně nebezpečné rozvrstvení sociálně-kulturní /kasty/. - Co tedy zbývá? Uzemí bylo po dlouhou dobu jako celek pod nadvládou Angličanů. Na anglických mapách viděli celé území sevřené do jediných hranic a označené společným jménem "India". Jistě pomohl také vzájemný styk, který Indům umožnila jednotná cizí okupace. Nemálo všechny "sjednotila" také společná antipatie proti cizímu pánovi. - Mohamedánská část obyvatelstva byla realističtější. Brzy uvážila, že náboženství spojuje věcněji a životněji než společný zeměpisný název a společný odpor proti třetímu. I utvořili společný stát tak, že se při tom "vysmáli" zeměpisným a hospodářsko-politickým koncepcím. Ze západního Pakistanu /s hlavním městem Karachi/ nutno cestovat asi 2500 kilometrů "Indií", abychom se dostali do části východní s velkým městem Kalkutou.

Podobně Indonesii dala dohromady společná holandská nadvláda více než cokoliv jiného. I společné pojmenování je ražení evropského. Pro něco tak vzdáleného Evropanovi jediný, kumulativní název kdysi stačil. Indonesie ovšem vykazuje rozsáhlost a nesourodost ještě daleko povážlivější než Indie.

Společný název "Afrika" už dnes rovněž není bez jednotícího vlivu. Název taktéž pochází od Evropanů. Římané označovali tímto jménem pouze severní kraje, které znali. Portugalci pak rozšířili též název i na nesmírně odlišné kraje jižní, aby nekomplikovali zeměpis.

Idea zeměpisná, posílená historickou, živí dnes temperamentní nacionalismus egyptský. Evropané dali kdysi tomuto území jednotný název jistě ne proto, že tam našli nějaký jednotný „egyptský“ národ, dokonce snad předky obyvatel dnešních. Nynější obyvatelé se tam posbíhali, když už „Egypt“ byl dávno „Egyptem“. Jsou v nich prvky levantinské, řecké, římské, fénické, habešské a kdoví ještě jaké. „Egyptany“ jsou až od doby, kdy se usadili v „Egyptě“ anebo spíše v jeho části. Jejich argument zní však dnes poněkud obráceně: Celý Egypt patří jen nám, protože jen my jsme Egyptané. – Angličan by jim mohl odpovédět: Od doby, kdy jsme se v Egyptě usadili, jsme Egyptany právě tak jako vy. Nato by si pravděpodobně vypomohli argumentem historickým: My jsme tu byli dříve. Historická priorita platí dnes kupodivu hodně. Nevím, co by se stalo, kdyby ji Evropané /Angličané/ nechtěli respektovat a prohlásili: Vy jste tu také nebyli od věčnosti. Také jste kdysi vytlačili odsud jiného. Kromě toho existuje všeobecně platný zákon, jak dlouho má někdo bydlet na nějakém území, aby tam směl zůstat. Hlavní věc je, že jsme tu nyní právě tak jako vy. Ostatně přítomnost má vždy platit více než minulost. Že nás jmenujete „Evropany“, také nám nemusí vadit. Pro nás je to název teritoria, zeměpisný pojem, který nelpí na člověku. Od doby, co bydlíme v Egyptě, jsme zeměpisně Egyptany nebo Afričany.

V poslední době působí mohutně a převratně i idea „Arab“, „arabství“. Tato idea rovněž semkla do výbojného celku národy a kmeny, které ethnograficky jistě nemají v sobě mnoho společně „arabského“. Ani náboženství není ve všech „arabských“ zemích jednotné. Nejjasnější jednotící skutečnost je snad arabská abeceda.

Nevíme, kdy vyvolá upřímný pocit sounáležitosti u svých obyvatel pojem "Evropa". Snad až jí vypoví válku "Asie" nebo "Afrika". - A kdy se zrodí vědomí jedné rodiny u všech obyvatel naší planety ? Kdy je sjednotí společný název "Země" ? - Snad až objeví na Marsu anebo o několik světelných roků dále rozumné tvory /ne ovšem příliš moudřejší než jsme my na Zemi/ a poperou se s nimi... Neměli by si raději již pro první setkání připravit společné "zeměpisné" pojmenování / na př. "vesmířané"/, abyměli hned v první chvíli pocit sounáležitosti?

X

Ještě jednou se vrátíme k záhubně převratnému hnutí komunistickému. Jde o komplex idejí filosoficko-sociálně-hospodářských. Základem hnutí, tolik si musíme uvědomit, je však čistá ideologie. Je to materialistická filosofie a náboženský atheismus. Komunismus se z ideje zrodil a ideami láká. /Skutečností ovšem neláká vůbec./ Zrodil se z nesprávné ideje o světě a o člověku, o jeho podstatě a štěstí. Uvěřili-li někdo, že je pouze kusem hmoty, že žije pouze jednou, a to velmi krátce, pak už se pustí s logickou důsledností do budování hmotného "ráje" na zemi. Nenajde také důvod, proč by si při tom dělal něco z nějakých norem mravnosti.

Každý blud nějakou dobu žije nebo živoří z kousku pravdy, který v něm je. I ideový komunismus se vyznačuje spíše polopravdami než nepravdami stoprocentními. - Je na př. pravda, že hmotné potřeby člověka, hlavně hlad, vynucují si řešení nekompromisní a musí být ukojeny časově přede všemi ostatními. Primum vivere, deinde philosophari. Je pravda, že hmotné poměry byly a budou důležitým inspirá-

torem a činitelem ve světovém dění. Osudný omyl je však v generalisování: Člověk kromě hmotného zaopatření nepotřebuje nic; všechno na světě, i kultura a náboženství, i křížové výpravy, vydaly ze sebe spontánně a výlučně hmotné danosti.

Komunismus na ideovou nesolidnost musí také zajít. Na ideovém kolbišti je hotovým invalidou. Chce na př. člověka povznést, ale má o něm ponižující představu nerozumného tvora a nebo kusu hmoty. Nedivme se proto, že praktický komunismus nikde život nezlepšil ani po stránce hmotné. Naopak, bere lidem to nejcennější anebo všechno: štěstí a život.

Zmínili jsme se už o nesolidní komunistické představě o práci. Pouze ten, kdo zachází s lopatou anebo jinak vyrábí hmotné hodnoty bezprostředně, skutečně „pracuje“. Ti, kteří takovými polopravdami rozkládají lidskou společnost, nemají ochotu nebo odvahu ani domyslet, že pracovník ducha, který poskytl ideu pořádné lopaty, vykonal práci důležitější. A což teprve učená hlava, která poskytla plán, jak má vypadat továrna na lopaty. Kde by dělníci rukou uvažovali o své důležitosti a o svém právu, kdyby jim pracovníci ducha nebyli postavili továrny?

Neseriosnost ideového komunismu začíná hned u jádra jeho filosofie. Komunismus chce být za každou cenu jen „materialistický“. Zařídili si to takto: Jednoduše dali společné jméno „hmota“ bez rozdílu všemu, co je, ať už se jedna věc chová „hmotně“, druhá zase užasně „nehmotně“ nebo „protihmotně“.

Jak jsou daleko od víry, že všechno je hmota, prozrazují na př. při svých soudech, tedy při

příležitosti tak okázale oficiální. I podle nich se hmota chová podle nezměnitelných fyzických zákonů. Bylo by hloupé k vůli něčemu se na ni zlobit. Nemůžeme si vybrat, co bude dělat. Vládnoucí materialismus, však svým obětem opakuje před soudem velmi usilovně opak: To, co jsi udělal, nemusel jsi udělat; udělal jsi to proto, že jsi chtěl; stejně dobře jsi mohl udělat něco opačného. Proto tě budeme teď trápit. - Což kdyby sám obžalovaný vyznal materialistické credo, kdyby se bránil: "Soudruzi, nehoršete se na mne pro to, co jsem udělal; vždyť jsem to musel udělat se železnou nutností. Jsem kus hmoty a hmota si nemůže vybrat..." Asi by se mu dostalo napomenutí, že se má před soudem chovat slušně, a napřídavek by dostal o něco více pohlavků. Tolik by mu vyneslo věrné přiznání k oficiální filosofii systému ve chvíli, kdy jde systému o existenci.

Komunismus, ač je obligátně nesmírně "materialistický", věří velmi silně i v moc idejí, tedy v něco naprosto nemateriálního. Ideami se snaží působit. Přesvědčuje a přeškoluje jak jen může. Nepředělává lidi v chemických laboratořích, jak se to dělá s hmotou. - Slovo nekomunistického světa je pro něj nebezpečnějším nepřitelem než děla. Podniká všechno, aby na mysle jeho poddaných nezapůsobila idea pravá. Jaký je toto všechno materialismus ?

Když se z tak nereseriosní ideologie urodila všude místo ráje žalost a bída, začali říkat svým obětem: "Vy jste jen na to, abyste se obětovali za ty, kteří se narodí po vás. Na vás připadá z celého pozemského ráje pouze jeho "dětská nemoc" se všemi hrůzami. Máte se cítit šťastni proto, že připravujete

"ráj" pro generace další." - Přítomná generace tedy nemá totéž právo na štěstí jako generace příští. Svůj význam má vidět jen v tom, že je, jak někdo výstižně napsal, "hnojem" generací, které zatím neexistují. Systém s filosofií materialistickou dostal se tedy se svými výsledky do takové tísně, že by potřeboval udělat ze svých poddaných honem fanatické spiritualisty, ba přímo světce, schopné největšího hrdinství a nejnezištnější lásky. Pouze papír snese déle filosofii materialismu; společnost lidská ne, ani komunistická.

x

Jak se má přítomná generace dívat na svou budoucnost ? Má důvod, aby se těšila na něco lepšího než má dnes ?

Všichni, kteří nepřestali věřit v moc idejí, mají důvod, aby se těšili. Už se stalo často v dějinách, že převaha ducha vyrazila po zuby ozbrojenému primitivovi z ruky fysickou zbraní a povalila ho k zemi, totéž se bude opakovat. Pro vyznavače ducha a milovníky duchovních hodnot doba soužení přestane.

Nesmí ovšem sami připravovat ideje, zbraně ducha, o jejich sílu na př. skepsí, ale hlavně tím, že je odpoutají od absolutna. Především osudově důležité pojmy dobra a zla mohou být účinnou zbraní proti zločinnosti pouze v rukou toho, kdo uznal nad sebou Absolutno. V osobním Absolutnu jsou pojmy "dobrého" a "zlého" právě tak bezpečně a nezměnitelně uloženy jako matematická pravda "dvakrát dvě jsou čtyři". - Kdo bude základní ideje "pravdy", "dobra", "zla" vyrábět a přizpůsobovat pouze podle lidského subjektu, materialisty neporazí.

Mají v rukou zbraň podobnou a používají jí s větší důsledností a bezohledností.

x

Kdy asi smíme očekávat vítězství pravdy nad lží, dobra nad zlem, vítězství idejí pravdivých nad nepravými ?

Sv. Augustin napsal: Bůh je trpělivý, protože je věčný.

Žádný rozumný vyznavač idejí, jejich duchovní podstaty, byt by pevně věřil v jejich moc, přece nebude tvrdit, že jejich vítězství je terminováno pro přítomnou generaci. V některých partikulárních případech není jejich vítězství terminováno ani pro tento život. To však není důvod k skleslosti, ba ani ne k netrpělivosti. Kdo doopravdy uvěřil v ideje, v jejich duchovnost, současně uvěřil, že žijeme dvakrát. A věčnost by mohla být každému dosti dlouhá na to, aby se vítězství pravdy zaskvělo. Nebo snad ne ?

x

Nicméně čtenáře, který se dostal až k poslednímu odstavci, chci za jeho trpělivost odměnit radou, jak prakticky aplikovat moc idejí, aby mu to co nejdříve vyneslo něco, po čem snad každé srdce v tomto životě touží.

Normální člověk se totiž hrozí života, ve kterém by byl „nulou“ anebo protivný sobě i ostatním. - Nevím, co bych poradil lidem s aspiracemi příliš vysokými, lidem, kteří se chtějí ve formě imponující ideje navždy usadit v lidských myslích a v dějepisných příručkách. - Je tu však hodně méně náročných.

Touží prostě po tom, aby měli příjemnou osobnost, zjev, který by oblažoval kohokoliv na světě. - Moje rada je /úspěch je zaručen/ : Mějte neustále v hlavě jen takové myšlenky, na které by se mohl kdykoliv podívat celý svět.

& & &

Helena O N D Ř E J O V S K Á :

POPĚVEK

Ve víru dukátů,
pršících z akátů
jesen zvoní.

Přede mnou, za mnou list
roztáčí větru hvízd,
hlína voní.

Všechno se promění,
odejde s jesení
letos - vloni.

Chceš-li mne navždy mít,
musíš mne políbit
na jaře pod jabloní.

/ Helena Ondřejovská /pseudonym/ je mladá brněnská katolická básnířka, členka Vysokoškolské družiny při DLU /Družina literární a umělecká v Olomouci/. Revue Archa otiskla tuto její básen již po jejím zatčení, roč. 33, č. 6./

& & &

Dr Antonín K R A T O C H V I L :

DÍLO KARLA SCHULZE VYCHÁZÍ VE VATIKÁNĚ

Když se mi dostal do rukou ediční program VIGILIE, knižnice krásné české literatury v exilu, kterou řídí Pavel Želivan a vydává ji Křesťanská akademie v Římě, zůstal jsem trochu překvapeně stát nad oznámenými třemi knížkami Karla Schulze. / Pochvala svatých patronů českých - Legendy - Malá trilogie - výběr z románu o Michelangelovi./

Vzpomněl jsem si tehdy na jednu svou seminární práci, kterou jsem měl u zesnulého - křesťansky orientovaného profesora dějin české literatury na Masarykově universitě - Jana Vilikovského. Práce byla rozbořem Schulzovy Michelangelovské trilogie Kámen a bolest. V semináři se rozvinula debata o katolických bojích o toto stěžejní Schulzovo dílo. - kolegové uváděli hlasy katolických literátů pro Schulze / na příklad opata Anastáze Opaska, prorektora Cinka, kapucína P. Kleta-Petěrky/ i hlasy proti / Dacikův kruh kolem dominikánské revue Na hlubinu/.

Rozpravu zakončil sám profesor Vilikovský slovy: „Jsem přesvědčen, že definitivní tečku za tímto bojem o umělecký odkaz Karla Schulze udělá Vatikán sám.“

A dnes vychází v exilu ve Vatikáně Schulzovo dílo - mám v rukou první exilový bibliofil: Pochvalu svatých patronů českých. Drobnou knížku, která doma vyšla několikrát bibliofilsky u Floriánů a která byla první částí velkého Schulzova hagiografického cyklu Pasionál pro Theofila.

Spíš než rozebírat jednotlivé legendy o českých světcích - považuji za správné se zamyslet nad Schulzovým poměrem k této látce a nad jeho boji než se vypracoval ke svému hlubokému uměleckému a náboženskému kredu.

X

V morální tišině myšlenkového liberalismu, zmocňujícího se stále více ducha českého umění slovesného osudných let mezi oběma světovými válkami, jen nemnoho osobností vykukku tvůrčích třímalo neochvějně pochopení mravní síly, rozžhavené prostými slovy evangelia. A byla to právě katolická krásná literatura, která v tomto období se dopíná k takovým výškám, jaké v tomto řádu nebyly ještě v českém umění slovesném ztvárněny - Durych, Čep, Zahradníček a konvertita Karel Schulz.

Dnes je nám jeho dílo bližší, než když se objevilo v prvních dnech na knihkupeckém trhu. Není to snad proto, že dílo Schulzovo je dnes v naší porobené vlasti z velké části zakázáno, ale myslím především proto, že všechny schulzovské postavy měly jakousi dominantu exilu - srdce, vzpomenme jen na jeho Michelangela, kolikrát křičel do temna římských nocí: Bože můj, proč jsem nesměl zůstat v San Marco s bratřími, kde není cizina, bouře a svět? Proč jsem nemohl promluvit a nyní o samotě mohu, Bože, vyslyš modlitbu mou...

Nejdůvěrnějším přítelem Schulzovým byl opat břevnovských benediktinů P. Anastáz Opasek. Tato jména dvou přátel jsou dnes spojena divným symbolismem. Karel Schulz je mrtev a jeho dílo musí mlčet, opat Opasek prošel ohněm výslechů tajné policie a byl uvržen v hrozné mlčení žalářů.

Život a dílo Schulzovo nese stigmata tří cest.

Má znaky poválečné skupiny Devětsilu, v jehož intencích publikoval své prvotiny. Karel Schulz toto období ze svého díla zcela vymýtil a do své poslední vůle napsal, že nikdy již román Tegt Mayerovy železářny nesmí být slučován s jeho dílem. A přesto je pro nás toto období zajímavé, neboť ukazuje, že v českém písemnictví byli dva umělci, kteří se dali oblouznit komunismem; zatím co Karel Schulz velmi brzy vystřízlivěl a prakticky nikdy ideově komunisticky nepsal - což nejlépe dokazují útoky stalinisty Ladislava Štolla na spisovatele kolem Devětsilu - byl druhý český spisovatel a básník komunistou až téměř k hranicím hrobu; teprve před smrtí napsal Halas svou závěť, v níž přiznal svůj velký omyl a zdůraznil celou hrůzu duchovní a mravní krise komunismu.

Promítneme-li si postavy Karla Schulze a především Františka Halase do světového písemnictví - pak poznáme, že nejsou ojedinělými zjevy. Není tomu tak dávno, co vyšla v Londýně kniha, v níž šest významných soudobých spisovatelů vypravuje, jak vystřízlivěli z komunismu. Kniha se jmenuje „Bůh, který zklamal“ a zachycuje svědectví Arthura Koestlera, Ignazia Silone, André Gida, Štefana Spendera, Luise Fischera a známého amerického černošského spisovatele Richarda Wrighta.

U Karla Schulze nastalo nekompromisní vystřízlivění z komunismu, poněvadž nikdy nepřestal být věřícím člověkem a dokázal se pokorně schoulit k podnoží Matky Boží, která jej, podle jeho vlastních slov, přivedla až ke konverzi - k branám Církve. Karel Schulz, bývalý stoupenec materialistického názoru na život a umění, zjevil se nám po své konverzi ve svých dílech jako katedrála - hluboký, bolestnou láskou poznamenaný a františkánsky

pokorný. Tehdy se stal Schulz básníkem trpícího člověčenství a nitěrných lidských tragedií - básníkem sociálního boje pod praporem Kristovy Lásky. Není náhodou, že první kniha, kterou po své konverzi vydal, byla „Pochvala svatých patronů českých“, která vyšla u Floriánů ve Staré Říši a kterou máme dnes v exilu v novém vydání. Nedlouho poté vychází ve „Vyšehradě“ „Peníz z noclehárny“. V knize jsou zahrnuty novely od počátku konverze /1926/ až do tragického roku třicátého osmého. Přes hrůzu zlých nocí ukazuje básník cestu k očištění plamení Vykoupení. „Peníz z noclehárny“ je ukázkou uměleckého zakotvení Karla Schulze. Tyto novely vycházejí téměř současně s knihou pohádek „Princezna z kapradí“. Avšak vyvrcholení novelistické tvorby Schulzovy znamená „Prsten královnin“. Počáteční část knihy má v sobě motivickou pečeť z okruhu novel první sbírky, druhá část je ukázkou Schulzova pohledu na smysl dějin a umělecké zvládnutí historické látky. Třetí část tvoří „Poutní píseň k Panně Marii na neděli květnou“. Je to již třetí verze náboženské básně v prose.

Je-li Karel Schulz námětově a ideově přízněný s Jaroslavem Durychem, pak v kultu mariánském a v dílech hagiografických je oratrem modlícího se Julia Zeyera. Mariánský kult Schulzův by zasluhoval samostatnou studii.

Historické novely „Prstenu královnina“ jsou předzvěstí zamýšlené renesanční trilogie o Michelangelovi, „Kámen a bolest“, z níž vyšel pouze první díl „V zahradách mediceských“. Je to po prvé, co český spisovatel evokuje náboženské, umělecké a konečně i filosofické ovzduší renesanční Italie za pontifikátu Alexandra VI. z rodu Borgiů. Ústřední postavou je florentský psanec - sochař a básník Michel-

angelo. V prvním díle zachytil Schulz Michelangelův život a jeho psychická dobrodružství do třicátých let. Kniha po vyjítí vzbudila velký rozruch - dnes však již boj o Schulzova Michelangela patří minulosti: náboženská pravda uměleckého díla zvítězila. Z druhého dílu, nazvaného „Papežská mše“, zůstal nám pouze fragment, necelé dvě kapitoly. Z třetího dílu, nazvaného „Matka Sedmibolestná“, máme jen několik glos a náčrtů. V tomto díle chtěl Karel Schulz zachytit vítězství Církve od renesančních krvavých borgiovských plamenů až k baroknímu záření Slova, per quem omnia facta sunt. Torso Schulzovo strmí vysoko a nelze je nevidět ani odtrhnout od něho oči - je vykřičníkem do našeho pohnutého života.

& & &

Přemysl P I T T E R :

DOPIS DO VĚZENÍ

Milý Josefe !

Pozorně jsem sledoval veškeré jednání u trestního soudu, který měl zvážít a odplatit Vaše činy. Díval jsem se na Vás, a bylo mně Vás líto. Představil jsem si, že jste mým synem - stáří na to mám - a píšu Vám teď, jako by psal otec svému synovi. Na dlouhou dobu se opět za Vámi zavřela vrata vězení a Vy budete mít hodně času v jednotvárnosti dnů přemýšlet a rozvažovat. Teď snad Vaše nitro naplňuje radost, že rozsudek nad Vámi byl tak překvapivě mírný. Po návrhu státního zástupce očekával jste jistě větší trest. Všichni jsem čekali mnohem víc, zvláště po Vašem nejapném doslovu, kterým jste si mohl jen přitížit.

Možná, že si ani neuvědomujete, jak velkou zásluhu na mírném rozsudku má Váš úřední obhájce Dr. Breitschaft, který s neobyčejným pochopením a moudrým způsobem se vás, vykořeněných bezdomovců, zastal. Musili jsme taky žasnout nad trpělivostí i velkodušností předsedy soudu Dr Baera, který nedal na Vaše nepředložené výroky a řídil se nejen literou zákona, nýbrž i lidským cítěním. Včera ústy soudního předsedy dán byl důkaz, že v pohitlerovském Německu zavládly právo a lidskost. Jak by bylo bývalo pochopitelné, kdyby byl soud vynesl přísný rozsudek nad Vámi, který jste tu stál jako představitel oněch temných živlů z kruhů cizozemských uprchlíků, které ohrožují řád, majetek a bezpečnost obyvatelstva a země, jejichž pohostinství užívají !

Máte tedy asi radost, že rozsudek byl mírnější, než jste sám očekával, a znovu přemítáte o tom, co a jak jste soudu říkal a co jste snad měl říci šikovněji. Zákon Vám neukládá povinnost, říci to, co by Vám mohlo uškodit, ale my všichni víme, a Vy to víte také, že trest by byl mnohonásobně větší, kdyby přišly najevo všechny Vaše činy. Mnoho tedy zůstalo před světským soudem zatajeno a nepotrestáno. Ale myslíš, milý Josefe, že zůstanou Tvé činy opravdu a navždycky skryty a bez trestu ? Neslyšel jsi nikdy a nenapadlo Tě ještě, že je tu i jiný Soudce, který ví a zná všechno, i Tvé nejtajnější myšlenky a činy ? A myslíš, že ujdeš Jeho soudu ?

Teď se možná usměješ a řekneš: v takového Soudce nevěřím ! Věřit v Boha mohou dnes ještě jen lidé zaostalí. Nezáleží na tom, Josefe, jestli Ty v Boha věříš nebo nevěříš, ale jde o to, že Boží věčné zákony se obcházet a beztrestně překračovat nedají, jako zákony lidské. To, čeho

ses dopustil, byly nejen činy, kterými jsi uškodil cizím lidem a cti svého národa, ale jimi jsi uškodil i sám sobě, své duši. Svetským zákonům možno ujít, ale Božím zákonům ujít nemožno.

Domníváš se, že myslím na posmrtné tresty někde v pekle. Jistě, že Boží spravedlnost sahá i za hrob a ne nadarmo stojí v Písmě svatém psáno, že naše skutky jdou za námi i tehdy, když jsme tento svět opustili. Nemyslím však teď na peklo po smrti. To peklo je teď, tady na zemi, a děláme si je sami. To peklo není někde pod zemí, to je v nás, je v Tobě, Josefe. Nu, řekni mi: jsi šťasten? Těší Tě život? A i když jsi na svobodě: je to život, ze kterého se můžeš radovat? Sotva Tě pustili z kriminálu, začals znovu: kasino, pití, kamarádi nejhoršího druhu, podvody, krádeže, stálý strach před prozrazením - je tohle život? Sám jsi to soudu řekl: žil jsem z lumpáctví. Ale lumpáctví nejenže se nevyplácí, ono člověka strhuje stále hloub a hloub - ano, do pekla. Do pekla vezdejšího života. A v tom chceš pokračovat? Pak opravdu Ti nezbude, než to, co jsi soudu prorokoval: zabít se.

Vymlouval ses na to, že ses byl nucen krást a podvádět, aby ses mohl uživit. Vím, Josefe, jak těžký život mají naši uprchlíci, když ne najdou zastání a pomoci. Vím, že taky Ty ses nejednou ocitl v takovéto zoufalé situaci. Ale kolik jiných lidí se ocitlo také v podobné situaci a možná ještě horší, a přece se nesnížili ke krádeži ani podvodu a byl by snad zašli raději hladem a zimou, než by spáchali čin nečestný, poskvrnili své svědomí a zhanobili sebe. Řekli si: lépe třít nouzi a trpět urážky, než klesnout mravně! A věř mi, milý Josefe, že takovíto lidé se zas dostali nahoru a že Bůh je ochránil a jim pomohl. Protože kdo se drží

Boha, toho Bůh neopustí. Dá mu projít zkouškou, ale pomůže mu i zvítězit. Mohl bych Ti vyprávět desítky podobných případů. Tak si vzpomínám na příklad na Vítu, kterého jsi snad taky znal. Chlapec trochu mladší než Ty. Dařilo se mu ve "Valce" právě tak mizerně jako Tobě. Přišel mezi zrovna tak špatné kamarády, jako Ty. Šli krást králíky a vykrádat auta a jemu se smáli, že se bojí. Byl to statečný chlapec a nebál se lidí, ale bál se hřešit. Protože by byl musil na emigraci do Spojených států dlouho čekat, hlásil se do Brasilie. Od tamtud mi zprvu psal zoufalé dopisy. Nedostal práci, bydlil v společné noclehárně mezi nejhorší čeládkou a - jak sám později napsal - nechybělo mnoho a byl by se stal handitou. Zachránila ho vzpomínka na matku a otce a nařkl, který mi dal při loučení. Dostal místo příležitostného poslíčka v jistém zasilatelském závodě, kde si svou spolehlivostí a svědomitostí získal důvěru. Učil se při tom pilně protugalcky a mohl se stát písařem na stroji. Dnes, přes svůj mladý věk, je vedoucím úředníkem tohoto závodu.

Neuvádím Ti tento případ proto, že poctivost a svědomitost musí být vždycky takto odměněny. Někdy se za poctivost a svědomitost musí i trpět. Ne nadarmo blahoslaví Ježíš ty, kdo trpí pro spravedlnost, kteří na svou odměnu musí čekat až v nebesích. Možná, že i Ty bys se svou poctivostí neměl na různých ustláno, ale neměl bys také ono peklo, jaké sis udělal. Bůh Tě do něho neuvrhl, Ty sis ho připravil sám a proto nedávej vinu Bohu, ale sám sobě.

Bůh chce i dnes ještě Tobě pomoci. Vždyť Bůh je nejenom spravedlivý soudce, ale i láskyplný otec, který trpělivě čeká, až se jeho zbloudilé dítě vrátí k němu. Vrátiš-li se k němu,

odpustí Tobě a smaže všechna Tvá provinění a hříchy, ať vyšly najevo či nikoli. Víím, jak toužíš po lásce. Co Tě vedlo z vězení k paní P. byla touha po lásce, kterou jsi tak dlouho postrádal. Nemyslím teď na lásku smyslnou. Ale ona byla první člověk, který se na Tebe laskavě podíval, první člověk, který Tě nezavrhla, ale teple pohladila. Prala Ti Tvé usmolené košile, poskytla Ti útulek, když jiní Tě od prahů vyháněli. Cítil jsi v ní maminku, po jejíž lásku se Ti stýskalo.

Oč větší je, milý synu, láska Boží ! Budeš mít teď mnoho času na přemýšlení a uvažování. Máš na vybranou: buď pokračovat v životě, který jsi dosud vedl a který znamenal jen peklo a který Ti nakonec přivodí úplnou zkázu; anebo uvažovat o možnostech života jiného, lepšího. To znamená udělat rozhodně čáru za minulostí, zřít se sebe sama a stát se docela jiným člověkem. Víím, že sis příliš zvykl na dosavadní život a že si ani nedovedeš dobře představit, co jiného bys dělal, až se Ti opět otevrou brány vězení. Možná, že do té doby budou poměry značně změněny, že se budeš moci buď vrátit do svobodné vlasti, nebo vyemigrovat do zámoří. Ale ať vnější poměry a okolnosti budou jakékoli: ty poměry nebudou moci změnit Tvé vnitřní rozhodnutí žít jako ten, který našel u Boha odpuštění a kterému Bůh slibuje sílu a pomoc. Jistě ani pak to nebudeš mít snadné. Budeš mít co dělat, aby ses mohl pozitivě uživit. Každý začátek je těžký, ale Ty už nepůjdeš životem sám, protože budeš mít vědomí, že s Tebou je Bůh, který Ti nedá padnout. A jsem jist, že moje dávná a častá zkušenost znovu se splní i na Tobě, že Ti Bůh pošle pomoc, jako ji poslal Vítovi a dává všem, kdo o Boží pomoc prosí. Nemohu Ti říci, co se mnou za dva roky bude, ale mohu Ti slíbit, že obrá-

tíš-li se na mne s upřímným odhodláním držet se Boha, pak učiním podle možnosti všecko, co by dobrý otec učinil pro syna. Neboť vídím v Tobě nešťastnou duši, která zbloudila proto, že se jí nedostávalo lásky.

Posílám Ti peněžní příspěvek a vyhrazuji si, abys ho nepoužil k nákupu kuřiva, nýbrž k doplnění výživy. Viděl jsem, že vypadáš špatně. Upozorňuji Tě, že jsem dal do vězenské knihovny několik českých knih, o něž můžeš požádat.

Trest, který si odpykáváš, nepřijmi jako trest lidský, nýbrž jako příležitost od Boha k Tvému dobru.

& & &

Z NOVÝCH KNIH EXILU

Dr Pavel Š. V L A Š Í M :

ESEJ A FOTOGRAFIE

F. LISTOPAD: BYTY A PROSTORY

V. svazek edice Lucernička, řada B, kterou vydává a řídí Dr A. Kratochvil. V komisi Kulturního referátu Výboru československých politických uprchlíků v Německu / březen 1958 /.

Kdo by čekal esej v akademickém slova smyslu, byl by zklamán. Listopad chápe formu eseje jako někteří soudobí francouzští spisovatelé. Domnívám se však, že jde ještě dál. "Byty a prostory" jsou jakousi fotografií města - anad Paříže. První cesta po Paříži. Objevování všední krásy a tajemství Paříže. Autor vidí velkoměs-

to hned z podzemní dráhy, letadla - či tramvaje. Zaznamenává jednotlivé obrazy a zamýšlí se nad nimi svou paradoxní logikou. I v této knize a nebo snad právě v této knize, vidíme Listopadovu tvůrčí kulturu slova. Snad každý z nás objevoval historii všedního dne Paříže, když po prvé vstoupil na dlaždice města nad Seinou, transponoval poesii jednotlivých setkání do vlastního nitra a komprimoval je do jediného pojmu. V doslovu Listopad píše, že šest kapitol shrnutých pod názvem Byty a prostory je fragmentem zamýšlené větší práce - napsal je v létě 1949. A jestliže dnes "tento fragment zveřejňuje, činí tak za předpokladu, že myšlenky, názory, ideje, zůstávají pravdivé, pokud byly, třeba i jen určitý krátký čas ryzím výrazem pravdy". Rádi věříme Listopadovi, neboť nikdy si nenažil usnadnit si svou hledačskou - objevitelskou tvůrčí cestu. V Bytech a prostorech je kus poctivého umění.

& & &

ZRCADLO DOMOVA

ZE ZASEDÁNÍ ÚV SVAZU ČS. VÝTVARNÝCH UMĚLCŮ

"V poslední době se velmi povážlivě množí případy, kdy dobří a poctiví výtvarní umělci se ocitají ve velmi kritických existenčních poměrech! Materiál, který se k této otázce shromáždil ve Fondu nutí k vážnému zamyšlení. Je to přímý dů-

sledek faktu, že centrální úřady a jiné instituce, které pravidelně každého roku věnovaly určité částky peněz na nákup výtvarných děl, letošního roku tyto nákupy prakticky zastavily. A nejen to se stává docela běžným jevem, že při prověrkách investic, které v poslední době probíhaly v krajích „spoříse“

především tak, že se s^uhem škrtají položky určené na výtvarnou složku projektů. Není divu, že se u tolika vážných uměleckých pracovníků dostavily těžké, v ojedinelých případech až drastické existenční potíže a že se množí stížnosti na nedostatečné hmotné zajištění výtvarné práce u nás. Není také divu, že z tvorby našich umělců téměř vymizely pokusy o závažnější a složitější práce s ideově širším posláním a že se naopak množí tvorba intimní, určená soukromému spotřebiteli a na splátkový obchod. Situace je o to vážnější, že výtvarné fondy, které musí hradit polovinu rozpočtu Svazu nemají samy dostatek prostředků k tomu, aby situaci mohly řešit pomocí vlastních zdrojů !"

/Z referátu předsedy
SČSUV Dvorského ve
Výtvarné práci č.23,
6.12.1957 - str.3 /

x

SPISOVATEL JIŘÍ VALJA
O SOUČASNÉM STAVU ČESKÉ
PRÓZY

"Česká próza potřebuje

zachytit nové barvy a odstíny, chutě a vůně našeho života, které se nepozorovaně objevily a rozvinuly spisovatelům za zády, zatím co způsobilně psali nové a nové knihy podle receptu a nanášeli na život nový a nový schematický prach. Bylo by možno čarovat a básnit, ale náš prozaik byl v posledních letech něco mezi kádrovníkem a plánovačem! Kádroval naši přítomnost a plánoval radostné vyhlídky budoucnosti. Plnil normu, ale svědomí a odpovědnost máme každý i když se to často neukazovalo na venek, zásobu až nepříjemně nadnormativní... Socialistický realismus nebo to, co se o něj pokoušelo, nám do nedávna přinášel hrdiny tak vzorné a s takovým předstihem před skutečností, že se nedají přenést do života."

/Z ankety Nového života
o nových úkolech československé prózy. Nový
život /Praha/č.2 - str.
111 a 112 /

/Jiří Valja patřil až do
ledna t.r., kdy publikoval své nové povídky

v Novém životě, k t. zv. „mlčícím spisovatelům“. /

x

KDO JE VLASTNĚ NAZIM
HIKMET ?

„V poslední době se v Polsku moje věci nevydávají. Proč ? Nikdo není prorokem ve své vlasti. Samozřejmě, že ani v Turecku mne netisknou.“ Tak na besedě v Trybuně Ludu mluvil turecký básník Nazim Hikmet, který žije v SSSR, ale má polské státní občanství a je členem Svazu polských spisovatelů.

Mezi mladými sovětskými spisovateli - /zdůrazňuje Hikmet ve besedě/ - vidím tři skupiny lidí: komformisty, kteří jsou většinou bez talentu, nejpočetnější skupinu mladých, kteří se směle pouštějí do řešení současných problémů sovětského života a ve třetí skupině jsou nepočetní snobové, kteří koketují s něčím, co by se dalo nazvat dostojevštinou.“

Snobismus a nekritický

vztah k Západu kritisoval Hikmet i v polském kulturním životě: „V televizi mi několik lidí upřímně radilo: Jenom řekni, že tvoje knížka vyšla nedávno ve Francii, to u nás dobře působí.“

/Nová svoboda, Ostrava,
2.března 1958 - str.5/

x

VŠICHNI MUSÍME BÝT HOSPODÁŘI

„V poměru k jiným státům je v ČSR mnohem hustší síť divadel. Máme celkem 61 divadelních správ se 70-ti divadelními scénami /budovami/. Hustá síť a nerovnoměrné rozmístění divadel nejen nepříznivě ovlivňuje jejich hospodářské výsledky, jež rozhodně nelze přehlížet, ale současně má také vliv i na snižující se uměleckou hodnotu, což bylo rovněž v poslední době se strany umělců kritisováno. V celostátním měřítku naše divadla kryjí své výdaje vlastními příjmy pouze asi jednou třetinou.“

//Z článku Theodora Šimůnka v Hospodářských novinách č.9, 2.března 1958
- str. 9 /

x

DIVADLA SI STĚŽUJÍ

"... na nedostatek her ze současného života. Opravdu, v české dramatické nastala jakási pauza, kterou divadla horlivě vyplňují dobrými i průměrnými hrami, ovšem z dramatiky západní, zatím co z výhledových plánů divadel se po oslavách Říjnové revoluce vytrácejí hry sovětské a malá pozornost se v repertoárech věnuje literaturám lidových demokracií."

/Práce, 23.března 1958
- str. 5/

x

PEDAGOGICKÁ LITERATURA V POSLEDNÍM DESETILETÍ

"Vinou příliš dlouhých výrobních lhůt vycházejí nezřídka pedagogické publikace s názory již překonanými prudkým školským vývojem. Vinu na tom mají složité vztahy mezi nakladatelstvími a tiskárnami. Státní pedagogické nakladatelství tiskne své knihy asi ve 26 tiskárnách po celé republice, ale tiskárny nejsou vázány plány nakladatelství, nýbrž

plní plány podle jiných ukazatelů. Po několik měsíců v roce vycházejí jeden až tři tituly a najednou v posledním čtvrtletí roku a na začátku následujícího roku se nahrne 10 až 12 titulů měsíčně, které si arci učitel všechny koupit nemůže. Ne lépe je tomu ve vztahu nakladatelství k dosavadní distribuci, to je k n.p. kniha. Ten může od nakladatelství koupit knihy jen za stanovenou finanční částku a proto chtěj nechtěj působí jak na omezení edičního plánu, tak na snižování nákladů do té míry, že vydávání většiny pedagogických publikací je ztrátové."

/Učitelské noviny č.8
27.února 1958 - str.4,5/

x

KRAJSKÉ NAKLADATELSTVÍ BRNO

"K tomu, aby nakladatelství mohlo dobře pracovat, je třeba především dokončit v letošním roce za pomoci nadřízených orgánů jeho organizační zařazení, za druhé prosadit alespoň trojnásobnou kvotu papíru,

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: Cikáni (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).
Grafická úprava Mir. Šašek. DM 5.—.

Hana Šklíbová: Pohádky (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: Peniz exulantův. (Antologie exilové prósy — dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Peroutky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: Proč nejsem komunistou? (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: Problém revoluce a kolaborace (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNÍČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Rada A:

Jiří Kovtun: Blahoslavení (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: Ptačí melodie (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: Kožich (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: Modlitba domova v díle Jana Čepa (Esej). DM 2.50.

Rada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: Problém zoopsychologie a zoosociologie
(I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: Byty a prostory (Esej). DM 1.50.

za třetí upravit i jeho vztahy k n.p. Kniha a k výrobě. Jeden z problémů: reprezentační publikace "Jižní Morava" s fotografiemi K.O. Hrubého a verši J. Kainara je připravena k tisku. Již v létě 1957 jsem na ni dostali z MŠK povolení a ministerstvo ji přidělilo do tiskáren ve Velkém Šenově. Nyní nám však tiskárna rukopis vrátila s tím, že ho nemůže v roce 1958 vytisknout, a toto stanovisko bylo schváleno HS polygrafie! A tak tisk této publikace, která má alespoň zčásti zmenšit zoufalý nedostatek publikací pro zahraniční návštěvníky,

kterí o veletrzích budou hojně zajiždět na jižní Moravu, je vážně ohrožen. A stejně tak je tomu i se souborem 50-ti obrazů z Brna a okolí od prof. E. Milény. Publikace má vyjít také k veletrhům, poněvadž žádná obrazová publikace o Brně není v prodeji. Ale i zde nakonec rozhodne možná osud publikace nikoli její kulturně politická důležitost, ale škrt pera úředníka na HS polygrafie, který nikdy knihu neviděl a neumí posoudit trapnou situaci, která vzniká tím, že Brno svým návštěvníkům ze zahraničí nemá co nabídnout. /Host do domu č. 2, únor 1958 - str. 79 až 81/

& & &

AUTOŘI DRUHÉHO SVAZKU ARCHY :

Ivan JELÍNEK / Londýn / - Dr Felix MIKULA / býv. profesor na Karlově universitě - Mnichov / - Helena ONDŘEJOVSKÁ / v komunistickém koncentračním táboře / - Dr Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - Přemysl PITTER / Norimberk / - Dr Pavel VLAŠÍM / Solnohrad /

& & &

V příštím svazku ARCHY si všimneme současných mnichovských výstav Gertrudy Grubrové.